

De wilde wandel podcast

Je luistert naar de wilde wandelpodcast, een productie van Studium Generale van de Universiteit Utrecht.

Ik ben Norbert Peeters, botanisch filosoof en wilderniswijsgeer en ik neem jullie al wandelend mee op reis door Utrecht om kennis te maken met de stadse wildernis. Ga je mee?

Wandelen is een uitstekende manier om kennis te maken met wilde planten, zelfs in de stad. Dat klinkt vreemd, want van oudsher verschijnen stad en wildernis als elkaars tegenpolen. Maar klopt dat wel? Voordat we aan deze vraag toekomen, gaan we eerst dieper in op het fenomeen wandelen: waarom wandelen we en wat is wandelen eigenlijk?

Er wordt weleens gezegd: lopen loutert. Daar zit wel een waarheid in. Sinds de lockdown wordt er heel wat afgekuierd. Een kort blokje na die lange zoomvergadering, struinen door de bossen met vrienden of familie. Als fervent wandelaar slenter ik dagelijks door de straten van mijn stad Leiden. Hoewel ik doorgaans alleen wandel, verkeer ik in goed gezelschap.

Al vanaf het vroegste begin blijkt de benenwagen het favoriete vervoermiddel van filosofen. Zo droeg Aristoteles bijvoorbeeld de bijnaam 'peripatetikos' of 'de wandelaar'. Hij zou samen met zijn discipelen al schuifelend doceren in de zuilengalerij van zijn lyceum. En ook Socrates doolde regelmatig over de agora van Athene om marktbezoekers aan te spreken. Zowel de richting als de reden voor een wandeling zijn bij filosofen velerlei. Zo is Jean-Jacques Rousseau een echte solitaire slenteraar. In de laatste twee jaar van zijn leven werkte hij aan *Les Reveries du promeneur solitaire* of 'Overpeinzingen van een eenzame wandelaar'. Hierin keerde hij de samenleving en het stadsleven de rug toe en ging hij op zoek naar de vrije natuur.

Immanuel Kant kuierde in de tegengestelde richting van Rousseau. Hij vermijdt de vrije natuur en maakt een dagelijkse wandeling door zijn geboortestad Königsberg, waarbij hij bewust door zijn neus ademde (hij vond dat gezond) en poogde niet te zweten (hij vond dat walgelijk). Je kon er de klok op gelijkzetten dat hij elke dag op dezelfde tijd langs je raam

schreed. Daarom kreeg hij de bijnaam 'de Königsberger-klok'. Slechts tweemaal in zijn volwassen leven doorbrak hij zijn dagelijkse wandelroutine: bij het verschijnen van Rousseaus boek 'Emile' en bij het uitbreken van de Franse Revolutie.

Een andere wandelfilosoof is Friedrich Nietzsche. Zodra hij niet bedlegerig was door ziekte, dan maakte hij lange bergtochten. De woeste bergkammen en -dalen nabij het Alpendorp Sils Maria waren zijn schrijfvertrek. Als hij schreef schuwde hij boeken en bibliotheken. Wie boeken leest, loopt louter door andermans gedachten. Bovendien is denken volgens Nietzsche geen zittende aangelegenheid. Het is geen kwestie van vooroverbuigen in je zetel en je kin op je vuist rusten, zoals 'de denker' van de beeldhouwer Rodin. Denken doe je al wandelend. Ook de naam Søren Kierkegaard mag aan de lijst van wijsgerige wandelaars worden toegevoegd. Deze Deense filosoof schreef ooit: "Ik wandel mezelf weg van elke ziekte, en ik heb mijzelf mijn beste gedachten binnengewandeld". Of neem de filosoof Walter Benjamin die stoned door de straten van Marseille stiefelde en dankzij zijn vreetkick een hoedenwinkel aanzag voor een patisserie. Het roken van hasj brengt hem als wandelaar in een euforische stemming, hij schrijft: "Je bewandelt dezelfde paden van het denken als altijd. Alleen lijken ze nu met rozen te zijn bestrooid." Overigens zijn filosofen niet de enige die vol zijn wanderlust. Ook de beroemde Britse bioloog Charles Darwin was een liefhebber. Elke dag liep hij, samen met zijn hond, vijf rondes om zijn landgoed in Downe, Kent, om in stilte te mijmeren over zijn bevindingen. Om de tel niet kwijt te raken schopte hij na elke ronde een vuursteentje weg dat hij speciaal had klaargelegd aan het begin van zijn 'think path'.

Hoe wandel jij eigenlijk, luisteraar? Wandel je met strakke pas of slenter je liever. Verlaat je alleen bepakt en bezakt het huis of dool je rond met lege handen? En waar wandel jij het liefst naartoe of vanaf?

Akte 1: Walking

Zoals je net hoorde kent de wijsbegeerte een lange wandeltraditie. Toch verschijnt het eerste traktaat over wandelen pas in de tweede helft van de negentiende eeuw door de Amerikaanse filosoof Henry David Thoreau. Merkwaardigerwijs staat hij niet per se bekend als een wandelpionier. Hij maakte vooral naam met zijn tweejarige verblijf in zijn zelfgebouwde

daglonershuisje aan de oever van *Walden Pond*, vlak buiten zijn geboorteplaats Concord. En met zijn essay over burgerlijke ongehoorzaamheid dat een inspiratiebron zou zijn voor onder meer Gandhi, Martin Luther King en andere volkshelden en verzetsstrijders. Toch is Thoreau de wandelheld bij uitstek. In zijn essay *Walking* vertelt hij dat hij zo'n drie tot vijf uur per dag wandelt. Dat geeft hem iets oneigentijds en tegendraads. Waarom eigenlijk? Tijdens Thoreau's leven doen nieuwe vervoersmiddelen hun intrede. Waar mensen zich in toenemende mate verplaatsen per stoomlocomotief en stoomboot, wil Thoreau *back to basics*. Al beschouwt hij wandelen niet als een ouderwets vervoersmiddel. Volgens hem kan wandelen gemakkelijk wedijveren met de stoomtrein. Op de keper beschouwt is de trein volgens hem helemaal geen snellere manier om van A naar B te reizen dan wandelen. Dat klinkt onaannemelijk. Maar zegt Thoreau, de tijd die je nodig hebt om een treinkaartje te verdienen, nemen wij niet mee in de berekening. Stel een treinkaartje van Concord naar Boston is een dagloon, dan is de trein slechts een schijnbaar snellere optie. De treinreis zelf duurt wellicht maar een uur maar daar moet je de gewerkte uren eigenlijk bij optellen. Ben je dan werkelijk sneller bij je bestemming? vraagt Thoreau. Dat wil overigens niet zeggen dat hij tijdens zijn wandeltochten streeft naar efficiëntie. Dat probeert hij juist te ontlopen.

Akte 2: Lopen en wandelen

In de stad zie je talloze mensen voorbij banjeren. Kijk maar eens om je heen. Misschien zie je wel iemand met een postpakket of boodschappentas sjouwen, anderen eten en drinken. Ze lopen naar de supermarkt, naar het restaurant, de avonddis of pendelen op en neer tussen werk en thuis. Maar zijn zij ook aan het wandelen? Als het aan Thoreau ligt niet. Volgens hem verstaat slechts een enkeling de kunst van het wandelen. Dat lijkt een vreemde bewering. De mens loopt toch al sinds de opkomst van onze voorouder de *Homo erectus*, zo'n twee miljoen jaar geleden, op twee benen? Hier schiet de Nederlandse taal te hulp. Het Engelse woord 'walking' laat zich op tenminste twee manieren vertalen, als 'lopen' of als 'wandelen'. Flip van Doorn betoogt in zijn boek *De Eerste Wandelaar* (2017) dat wandelen iets heel anders is dan lopen. Hij schrijft: "Volgens de *Dikke Van Dale* is lopen in de eerste plaats het 'zich op de benen snel voortbewegen'. Lopen is functioneel, doelgericht. Lopen is de kortste weg van A naar B, de rechte lijn. Lopen doen we om ergens te komen, om letterlijk iets te bereiken." Wandelen daarentegen is geen middel om ergens te komen, maar een doel op zich. Welnu, ook Thoreau

wandelt omwille van het wandelen. Wandelen is volgens hem dé manier aan om je te ontworstelen aan het knellende korset van de economie. In *Walking* betreurt hij hoe door de industrialisering en bureaucratisering ons vermogen tot wandelen of zelfs lopen lijkt af te nemen. Ongebreideld kapitalisme ketent ons aan kantoorcellen en dwingt handwerkslieden dagenlang in kleermakerszit door te brengen. Thoreau beweert dat hij geen dag op mijn kamer kan blijven zonder dat hij begint te roesten. Vervolgens grapt hij gortdroog hoe deze werklieden onze lof verdienen voor het feit dat zij nog geen einde aan hun leven hebben gemaakt.

Toch is wandelen voor Thoreau niet hetzelfde als doelloos dralen. Hij stelt hoge eisen aan de aspirant-wandelaar. Zo beweert hij (en ik citeer): “Als je bereid bent om je vader en moeder, broer en zus, en vrouw, kind en vrienden te verlaten, en nooit meer terug te zien, als je je schulden hebt afbetaald, je testament opgemaakt en je zaken geregeld, en je een vrij man bent, pas dan ben je klaar voor een wandeling.” Of Thoreau zelf voldoet aan dit eisenpakket valt te bezien. Hij is geen kosmopoliet die met zijn knapzak door de wijde wereld wandelt, ver van huis en haard. In zijn leven heeft hij slechts één keer de landsgrens overgestoken naar Canada. En de reizen buiten zijn geboortestad Concord zijn op één hand te tellen. Daarom noemt hij zichzelf een lafhartige wandelaar. Hoe ver Thoreau ook wandelt na verloop van tijd keert hij altijd huiswaarts.

Als wandelaar typeert Thoreau zich als grensbewoner. Het wandelen stelt hem in staat om te meanderen tussen cultuur en natuur, tussen stad en achterland. In het hedendaagse Nederland is dat bijzonder lastig. In Thoreau's tijd kon je nog enigszins ontsnappen aan de juggernaut van de beschaving. Na een wandeling van tien, twintig of dertig kilometer merkt hij de nietigheid van de menselijke beschaving. Hij zegt: “De mens en zijn zaken, de kerk, staat en school, de handel en bedrijven, en de fabrikanten en de landbouw, zelfs de politiek, de meest onrustbarende van allemaal – het doet mij een genoegen om te zien hoe weinig ruimte ze in het landschap innemen.” Over zijn schouder terugkijkend lijken de stad en de telegraafpalen en spoorwegen slechts verfspetters op een schilderij. Tegelijkertijd vreest Thoreau dat deze spetters in de toekomst zullen uitlopen en het landschap besmeuren. Hij schetst een toekomstbeeld waarin de ons omgevende natuur is opgedeeld in parken en perken,

waar slechts bevoorrechte mensen van kunnen genieten. Ook voorziet Thoreau de toename van het aantal hekken en andere versperringen waarbij het betreden van de natuur wordt opgevat als *trespassing*. “Wat zou er van ons worden”, vraagt Thoreau op onheilspellende toon, “als we alleen maar in de tuin of op een promenade (*mall*) wandelden?”

Inmiddels is Thoreau's toekomstdroom grotendeels werkelijkheid geworden. Gemeenschapsgronden zijn in hoge mate verkaveld. Kijk om je heen en werp een blik op de huizenrijen, de hekwerken en muren van het stratenplan. In de stad bereikt de verkaveling een hoogtepunt. Voor elk stukje stad is iemand aansprakelijk. Voor de wandelaar is het welhaast ondoenlijk om de verstrekkende invloed van de mens op het landschap te ontlopen. Diezelfde voorkeur is ook te bespeuren in onze wandelbestemmingen. Steevast stiefelen we weg van ons stedelijke bestaan en zoeken haar tegendeel: de vrije natuur.

Akte 3: Het park

Vanuit de stad lijkt het vinden van ‘vrije natuur’ een onmogelijke opgave. Daarom zullen we het vandaag moeten doen met een stukje namaaknatuur: het stadspark. In de negentiende eeuw begint Nederland zich in rap tempo te ontwikkelen tot een meer industriële en verstedelijkte natie. Voor veel stadsdelen waren de gevolgen voorspelbaar: straatvuil, grachten vol fecaliën, opeengepakte krotten en benauwde kelderwoningen. Onder stedelingen klonk een steeds luider wordende wens voor publieksgroen. Ook Thoreau spreekt dezelfde wens uit. In het postuum gepubliceerde essay *Huckleberries* (1970) schrijft hij: ‘Ik denk dat elke stad een park moet hebben, of liever een primitief bos, van tweehonderd of vierhonderd hectare, hetzij in één of meerdere stukken – waar een boom niet wordt omgehakt voor brandstof of voor de scheepvaart, of wagenbouw, maar staat en vervalt voor hogere gebruiken – een gemeenschappelijk bezit voor altijd, voor onderricht en recreatie.’ In de negentiende eeuw beginnen openbare stadsparken als paddenstoelen uit de grond te schieten. Veel Europese en Amerikaanse steden krijgen er één of meer. Ook Utrecht: het stadspark langs de Utrechtse singel.

Het Zocherpark is een typische Engelse landschapstuin. Maar waaraan kan je dat herkennen? Om te beginnen moet je bedenken dat de Engelse stijl de tegenhanger is van de Franse stijl.

Als je bijvoorbeeld een keer een bezoek hebt gebracht aan Paleis Het Loo of een paleistuin in Frankrijk, ben je bekend met deze stijl. Formele Franse tuinen zijn te herkennen aan hun vlakke, geometrische en symmetrische aanleg voorzien van kaarsrechte lanen, fonteinen, beelden en vazen. De heggen en bomen op deze landgoederen zijn zorgvuldig op maat gesnoeid en soms zelfs in vormen geknipt. Met dit in je achterhoofd belichaamt het Zocherpark het tegendeel. Op de eerste plaats zie je dat aan de groeivormen van de bomen en struiken in het singelpark. In de Engelse stijl krijgen planten de vrijheid om hun eigen groeivorm te kiezen. Los van wat bloemperken zijn geometrie en symmetrie ver te zoeken in dit park. Ook is het park verre van vlak. Door op slimme manieren de stadswallen te gebruiken konden de Zochers hoogteverschillen aanbrengen om zo de impressie te geven van een glooiend heuvellandschap. Bovendien valt op dat de wandelpaden niet recht zijn. De Zochers volgden het stijlvoorschrift: 'de natuur verafschuwt de rechte lijn'. De slingerpaden spiegelen de ongedwongen wijze waarop de mens door een natuurlijk landschap beweegt. De Engelse landschapstijl, zoals je die ook terugziet in het Zocherpark, haalt juist inspiratie uit de vrije natuur. De polariteit tussen de Engelse en de Franse stijl laat zich deels verklaren door een verschil in stijldevies. Volgens de Engelse tuinkunstenaar moet de hand van de meester verborgen blijven, terwijl de Franse tuinkunstenaar juist overal de hand van de meester wil laten zien. Om te beseffen dat dit stijlverschil voortkomt uit een onderscheid in natuuropvatting, opper ik het volgende adagium: Toon me je tuin en ik vertel je wat je verstaat onder natuur. Als exponent van de Verlichting beschouwt de Franse tuinkunst de menselijke heerschappij over de natuur als ideaal. Alleen als de mens zijn macht laat gelden via de cosmetische ingrepen, toont de natuur haar bekoorlijke kant. De Engelse tuinkunst schotelt ons een tegengestelde natuuresthetiek voor, die verwantschap vertoont met de Romantiek. Hier is het ideaalbeeld juist een vrije natuur. Deze illusie wordt onder meer gewekt via de aanleg van meanderende waterwegen, natuurlijke beplanting met vrije groeivormen en de aanbouw van enkele pastorale of idyllische elementen. Het Zocherpark is een kind van de Engelse stijl en daarmee van de Romantiek. Maar op een belangrijk punt wijkt het park af van de Engelse tuinstijl. Engelse tuinen werden evenals Franse tuinen aangelegd ter meerdere eer en glorie van de aristocratie en de rijke burgerij. Het Zocherpark daarentegen vervult van meet af aan een publieksfunctie. Zo vind je een muziektent op voor volksconcerten. Ook het verdere park biedt ruimte voor volksvertier.

Akte 4: Botanische tuin

Ik wil het met je hebben over een andere bijzondere tuin in de binnenstad van Utrecht: de botanische tuin. Die begon als een kruidentuin voor geneeskunde studenten. In het verleden was het plantenrijk je medicijnkastje en dus was planten kennis onmisbaar om je te verdiepen in de geneeskunde. Later wordt de tuin naast kruidentuin ook een rariteitenkabinet. Via de handelmaatschappijen en koloniën komen steeds meer bijzondere planten naar Nederland. De botanische tuin wordt een verzamelplaats voor dergelijk exotisch groen. Ook gaat men in toenemende mate het plantenrijk taxonomisch indelen. Zodoende zijn alle planten in de tuin tegenwoordig voorzien van een naambordje met de volksnaam en een wetenschappelijke naam. Ook blijkt men steeds beter in staat om kassen en andere ingrepen te bouwen om ervoor te zorgen dat ook exotische planten kunnen gedijen. Deze technologie stelt de botanische tuin in staat om als een soort ark te fungeren waar planten van over de hele wereld kunnen worden opgekweekt en bestudeerd. De botanische tuin heeft vanuit die optiek zelfs een band met de wildernis. In botanische tuinen vind je, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Keukenhof, vooral een verzameling van 'wilde planten'. Daarmee wordt bedoeld, deze planten zijn niet veredeld om mooi te worden gevonden door mensen, zoals dat wel is gebeurd met bijvoorbeeld tulpen en narcissen. Maar je hoeft geen bezoek te brengen aan de Hortus om wilde flora te zien.

Maar voor ik daar antwoord op geef, ben ik wel benieuwd naar jouw tuin beste luisteraar. Als je die hebt. Zegt jouw tuin iets over je relatie met de natuur? Is hij overwoekerd, keurig aangeharkt, of misschien wel helemaal betegeld.

Akte 5: Stadsflora

Laten we verder lopen en proberen oog te krijgen voor de wilde flora in de stad. Al wandelend langs de grachten stuit je op talloze stoep- en muurplanten. Kijk eens of je een trap ziet, daal af, en loop eens een stukje langs de gracht. Vooral waar er water stroomt is doorgaans veel groen te vinden. Water is een levensader die planten in staat stelt de stenen te bekleden met een groen gewaad. Sta eens stil bij een druppelende afvoergoot. Dergelijke waterstroompjes leggen de geheimen bloot van de geschiedenis van landplanten. De groene waas die je op de stenen ziet zijn groene algen. Dit zijn de nazaten van de groene algen die zo'n 500 miljoen jaar

geleden voor het eerst het land betraden. Ook vind je bij waterbronnen vaak bladmosbedden van groene donsharen, waartussen vaak enkele sporenkapsels uitschieten met neergebogen hoofdjes. Ook vind je de leverbvormige bladlobben van zogeheten parapluutjesmos. Deze mossen vertolken de volgende stap in de evolutie van de landplanten. Je kunt eenvoudig zien dat het hier gaat om primitieve plantensoorten. Kijk maar even, de levermossen vertonen noch wortels, noch een vaatsysteem, en het blad bestaat slechts uit een enkele cellaag. Zij groeien als vlakke, groene vliezen vaak voorzien van karakteristieke parapluutjes die in twee modellen voorkomen: parapluutjes met baleinen die de eicellen dragen en schijfvormige parapluutjes die zaadcellen dragen. Ook kun je zien dat de mossen niet zijn aangepast om te overleven op het droge. Zij kunnen alleen gedijen in nabijheid van water. Tegen de kademuren van de gracht zie je ongetwijfeld ook enkele varens, zoals de tongvaren of de muurvaren met zijn gegolfde groene bladeren. De varens verschijnen na de mossen in de evolutie van landplanten. Varens zijn beter bestand tegen droge omstandigheden. Zo hebben ze een vatenstelsel om water naar verschillende plantdelen te pompen. Alleen in hun voortplanting zijn ze afhankelijk van water. Hun sporen kiemen alleen op vochtige ondergrond. Mogelijk zie je tegen de kademuren zelfs enkele nakomelingen van de plantengroep die het laatst opkomt in de evolutie van landplanten: de bloemplanten. Zo is het goed mogelijk dat je een muurleeuwenbekje tegenkomt met hun sierlijke paarskleurige bloempjes, waarbij de lip voorzien is van een gele vlek. Tegenwoordig zijn er eenvoudige manieren om deze stadsplanten op naam te brengen. Zo zijn er verschillende gidsen voor stadsplanten. En je beschikt over een smartphone, kun je bijvoorbeeld de app PlantNet downloaden om eenvoudig stadsplanten te kunnen identificeren. Je neemt een foto van de plant en in de app krijg je verschillende suggesties. Het helpt als je een scherpe foto maakt van bloem of blad. Kijk eens hoeveel verschillende planten je vast kunt leggen en zoek eens de naam op!

Akte 6: Wildernis in de stad

We zijn alweer bijna terug bij het begin. Ik begon ermee te zeggen dat wandelen een goede manier is om oog te krijgen voor de wildernis. Maar dan bedoel ik niet wildernis in de zin van ongerepte natuur. Je zou zelfs kunnen zeggen dat een dergelijke wildernis niet meer bestaat. Zoals de Amerikaanse auteur Emma Marris vertelt in haar boek *Rambunctious Garden* is elk ecosysteem op aarde in meerdere of mindere mate beïnvloed door mensen. Denk aan de

groeierende afvalhoop op de top van de Mount Everest achtergelaten door alpinisten en aan de plastic tassen op de bodem van de Marianentrog. Maar betekent dat het einde van de wildernis? Ik denk het niet. Tijdens het bestuderen van het werk van de Amerikaanse filosoof Henry David Thoreau maakte ik voor het eerst kennis met een bredere opvatting van het wildernisbegrip. Hij bleek het begrip niet alleen te reserveren voor de ongerepte natuur ver buiten de beschaafde wereld, maar toont de lezer hoe de wildernis zich overal roert. Zo vertelt Thoreau over een jonge pekden die is ontsproten op een zanderig spoorwegtalud, zo'n driehonderd meter van de meest nabijgelegen volwassen boom. Ook in de tuinen en langs de wegen van zijn woonplaats Concord vindt hij geregeld dennenzaailingen. Hij besluit zijn mijmering met de volgende zin: 'Deze boom zou zich spoedig in al onze tuinen uitzaaien als deze werden verwaarloosd.' Alleen de mens met zijn ploegen, spaden en zeisen staat de opmars van deze dennenboom in de weg. Thoreau ontwaart zelfs wildernistendensen bij planten en dieren die het product zijn van kunstmatige selectie. Hij schrijft bijvoorbeeld een lofzang, getiteld *Wild Apples* (1862), op de verwilderde appelbomen die zijn ontsnapt uit de boomgaarden van fruittelers. Ook is hij een keer getuige van een ontsnappingspoging van een koe uit de weide van zijn buurman. In de makke grazer die losbreekt uit het weiland en door de rivier waadt, herkent Thoreau de wilde bizon die de Mississippi oversteekt. Ondanks de domesticatie heeft het huisdier niet al haar wilde haren verloren. En ik citeer: 'Onder de dikke huid van runderen en paarden blijven de kiemen van hun instinct oneindig lang behouden.' Hetzelfde ziet Thoreau bij de mens. Hoewel het beschavingsoffensief ons aan eenzelfde leidseel bindt als de koe, vertonen ook wij wilde instincten. Thoreau typeert wildheid als het onberekenbare, onvoorspelbare en oncontroleerbare. Kortom, alles wat ingaat tegen of ontsnapt aan de beheersingstendens van de mens.

Geldt die definitie niet ook voor de kleine stoep- en muurplanten die je hebt gezien? Tussen de barsten en kieren in het plaveisel van de stad roert de wildernis zich. Van dichtbij lijken de onkruidranden liefelijk groen, maar dit zijn weerbarstige planten. Dat kan ook niet anders. Zij moeten het blad bieden aan schoenzolen, pekkel, borstels van veegwagens, auto- en fietsbanden en het strakke wiede- en maaibeeld van stadshoveniers. Ingeklemd tussen plaveisel wortelen zij zich op labyrintische wijze en spreiden vaak ongezien blad, bloem en sporenkapsel uit. Ook de kademuren, daken en andere bouwsels zijn op tal van plekken bekleed met stadsplanten.

Om de expansiedrang van deze stadsflora te zien, hoeft de mens maar even zijn hiel te lichten. Als morgen alle Utrechters hun biezen pakken, is de stad in een mum van tijd overwoekerd.

Beste luisteraar, ik hoop dat je in de toekomst er lustig op los blijft wandelen. Hopelijk leer je daarbij te dralen en oog en eerbied te krijgen voor de rijkdom aan wilde flora en fauna die de stadhuisvest. Neem een voorbeeld aan de Amerikaanse dichter Walt Whitman in zijn gedicht *Song of the open road* uit 1855:

“Te voet en blijmoedig neem ik den open weg.

Gezond, vrij, heel de wereld voor mij uit,

De onafzienbare bruine weg voor mij uit, die mij brengt overal waar ik wens te gaan.”

Je luisterde naar de wilde wandelpodcast, geschreven en voorgedragen door Norbert Peeters, botanisch filosoof en wilderniswijsgeer.

Dit verhaal is een productie van Studium Generale van de Universiteit Utrecht.

Wil je meer podcasts van ons beluisteren? Ga dan naar sg.uu.nl/podcast of abonneer je op je favoriete platform.